

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

Den blinde Evangelist
Jens Sørensen Dyholm.

Et Mindeskrift

udgivet af

Dak. Holm,
Præst.

Odense.

Forlagt af den Milo'ske Boghandel.

Trykt i det Milo'ske Bogtrykkeri.

1884.

Forord.

Som Kilder til dette Mindekrift er benyttet 1) Jens Dyrholms egen Bog, som hans endnu levende ældre Venner nok kjender: „En Røst i vor bevægede Tid mod Baptismen, Mormonismen og andre religiøse Forvirringer“, Odense 1852; 2) Optegnelser og Meddelelser fra hans Søn, Friskolelærer Martin Dyrholm, byggede paa og samlede udaf Faderens Dagbøger og efterladte Breve (med Hensyn til, hvad her er meddelt om Jens Dyrholms Forhold til „indre Missionær“, ere Data ham opgivne af Præsterne B. Beck og Rønne); 3) mine egne to Stykker i „Budstikken“ for 1876, Nr. 10—11. Jeg havde ønsket tillige i et Anhang at kunne have medtaget et Par Afhandlinger af J. D., navnlig den om „Kristi Nedfart til Helvede“, baade fordi den er en Glæde for troende Mennesker at læse, og fordi den var det første skriftlige Vidnesbyrd fra hans Haand, i hvilken han vedkjendte sig Grundtvigs Syn paa Ordet af Herrens Mund. Ligeledes havde det ogsaa nok været været værdt at medtage et lille Udvalg af hans „aandelige Sange om Guds Menig-

heds Tro og Daab og Frelsen i Kristo Jesu", hvoraf han selv udgav en Samling: „Den Blindes Følelser og Trost i hans Savn“, 2den Udgave, Slagelse 1870. Men i en Tid, hvor vort Bogmarked frembyder et saa rigt Udvalg af Mindekrifter, er det nødvendigt at tage tilbørligt Hensyn til Prisbilligheden af et Mindekrift som dette, der ogsaa gjerne vilde finde Indgang i Smaafolks Hjem, blandt Troens Venner, da jeg troer, det særligt der har et lille Grinde at røgte. Endnu skal jeg bemærke, at det sælges til Fordel for et Mindemærke, som tænkes oprejst paa hans Grav, hvor hans Støv hviler paa Vemmeløvs Kirkegaard.

Jak. Holm.

Indhold.

Jens Dyrholms Barndoms- og Ungdomstid	7
— aandelige Livsprøvelse	12
— Indtrædelse i Gjendøbermenigheden	19
— Redning fra Gjendøber-Bildfarelserne ...	20
— Indtrædelse i Ægtestanden	25
— Forhold til den fri Børnestole og Folke- højskolen	27
— Forhold til „den indre Mission“	31
— Forhold til „den kirkelige Retning“	35
— Rejselev	46
— senere Liv og Død	53
Anhang	57
Navneliste	59

Jens Dyrholms Barndoms- og Ungdomstid.

Derom lader vi ham selv fortælle: „I Horsens, hvor mine Forældre boede — de vare fattige og i smaa Omstændigheder — blev jeg født til denne Verden den 5te April 1810 og paa den ottende Dag derefter blev jeg ved den hellige Daab indpodet i Kristus og optaget i hans hellige almindelige Kirke. Jeg kan erindre, at min Moder har fortalt mig, at denne Dag var for hende, som for min Fader, en Sorgens Dag, da de allerede havde bemærket, at mine Dine vare næsten tillukkede for denne Verdens Lys, og da der tillige — efter hvad jeg kan forstaa — ingen Sans var vakt hos mine Forældre for det aandelige Liv i Herren, saa var det ikke at undres paa, at Glæden over at et Menneffe var født til Verden, hos dem forvandledes til en dyb Sorg og Bæmød, og at selv den højtideligste Dag, da de lod mig føre til Daaben, i hvilken den store Børneven er tilstede at skjænke de Smaa den aandelige Belsignelse i det himmelske Bad, ikke formaaede at bortjage Sorgen af deres Hjerte.

Fri for bitter Sorg og Klage hengled mine Barnsdomsdage. Med Leg og Tant svandt Tiden bort, saa den mig syntes ganske kort. Mine Forældre, der som sagt ikke kjendte til at kaste deres Sorg paa Herren, havde mangen Gang surt nok ved at erhverve det daglige Brød. Jeg hørte dem undertiden bekhymret udbryde: Hvad skal der blive af Dig? hvem skal forsørge Dig, naar Døden river os bort? Saalænge vi leve kan det nogenlunde gaa. Der var dog i mit højre Øje en liden Udsstraale tilbage, hvorved jeg til Nød kunde vejlede mig selv og skimte de største Gjenstande, som vare omkring mig, saasom Sol, Maane og andet deslige, som havde betydelig Størrelse. Saaledes mindes jeg, da jeg engang saa Solen skinne meget klart, spurgte jeg En, som da fulgte med mig: Hvem har gjort dette Uds? hvortil han svarede: det har en Mester, som bor i Himlen; da sagde jeg: Saa maa han ogsaa være dygtigere og klogere end alle dem, som bo paa Jorden. Men dette lille Udsglimt i mit Øje blev mig ganske berøvet, da jeg var 7 Aar gammel; og siden den Tid har det været ganske mørkt trindt omkring mig. Mine Forældre kan jeg ellers ikke rose for, at de opdrog mig i Gudsfrøgt, thi det gif i deres Hus, som det gaar i saa mange efter Apostelens Ord: hvor Avind og Trætte er, der er Forvirring og al ond Handel. — Jak. Br. 3, 16. — Paa Grund af en besynderlig Gave i Hørelsen og en lykkelig Huskommelse, som Forsynet havde betroet mig, kunde jeg lære et Stykke, naar jeg hørte det to a tre Gange læst for mig. Jeg gav saa nøje Agt, naar min ældste Søster læste paa sine Skolelektier, skjøndt det bedrøvede mig

ofte, at jeg ikke, som hun, kunde se at læse i Bøgerne om de store og herlige Ting, som disse indeholde. Da jeg var i mit tiende Aar, hørte jeg hende engang læse paa den anden Artikkel i Luthers lille Katekismus. Det gjorde et dybt og underligt Indtryk paa min Barnejsæl, hvad jeg hørte der om min Herre og Frelser, og snart kunde jeg den bedre end min Søster, og da min Fader mærkede, hvor lærenem jeg var, saa forundrede han sig, men fik da ogsaa fra den Tid af Lyft til at læse for mig engang imellem, naar Tid og Lejlighed tillod ham det; paa den Maade fik jeg snart Luthers lille Katekismus lært udenad, uden at forstaa hvad jeg havde lært, og da jeg længtes efter Forklaringen, fik jeg Lov til at gaa med min Søster i Skole og høre paa Undervisningen. Saaledes svandt nu et Aars Tid hen. Da skete det, at min Fader, som i 19 Aar havde været i Kongens Tjeneste ved de flensvigste Rysdserer, tog sin Afsted og ansøgte om et Levebrød, hvoraf han i Fremtiden kunde underholde sig og Familie. I Aaret 1821 blev han ogsaa beskikket til Fangevogter eller Arrestforvarer i Rudkjøbing paa Langeland. Her fortsatte jeg min Skolegang, og en Lærer ved Ravn Schjerbeck gjorde fig megen Umage for at bibringe mig Kundskaber i Religion og andet, hvad der ellers blev lært i Skolen. Fangerne, som min Fader havde under Bevogtning, drog jeg ogsaa Nytte af, skjøndt deres Selstab ellers var mig ubehageligt og forførende; men adskillige af dem fik jeg dog til at læse for mig i Biblen, Salmebogen og de Bøger, som brugtes i Skolen, og saaledes fik jeg en stor Del af det gamle og ny Testamente og

de fleste Salmer i den saakaldte evangeliske Salmebog lærte udenad. Jeg fik ogsaa Lov til af Sognepræsten i Rudkjøbing dengang, Amtsprovst Lund, i tredje Vintre at overvære den Undervisning, han gav sine Konfirmanter. Paa den Maade samlede jeg mig en Mængde Kundskaber i Religionen, dog uden ret at kjende det Ypperligste af alt: Ham, i hvem alle Kundskabs- og Visdoms=Skatte ere skjulte. Saaledes svandt Skoletiden stille og behagelig hen for mig, da Forsynet havde betroet mig baade Evne og Øst til at lære. Aaaste 1824 skulde jeg egentlig have været konfirmeret i Rudkjøbing, men en Omstændighed tildrog sig, saa der blev Intet af; Aaret i Forvejen besøgte nemlig Kristjan den Ottende — dengang Guvernør i Fyen — paa en Rejse ogsaa den Skole, hvor jeg blev undervist, og da blev jeg fremstillet for ham af Stedets Præst med den Bøn, at han vilde drage Omforg for, at jeg kunde blive optaget paa det kgl. Blindeinstitut i Kjøbenhavn, og det lovede han, og jeg blev saa ogsaa optaget og var der i 2½ Aar (1824—26). Ved min Ankomst dertil blev jeg meget forundret ved at høre den Fremgang, som mine blinde Medvandrere havde gjort i religiøse Kundskaber, Musik og Haandarbejde, og jeg tænkte, at her blev jeg tilovers; men Herren hjalp mig, saa hvad Religions=undervisning og Haandarbejde (strikke og spinde) angik, kunde jeg dog snart følge med de fleste af dem. Derimod kunde jeg ingen Fremgang gjøre i Musik, da jeg slet ingen Tonegehør havde. Saa blev jeg ogsaa undervist i Fædrelandshistorie og lærte mange skønne Digte af vore danske Digtere. Endelig blev jeg med

en anden af Eleverne konfirmeret den 8de Oktober 1826 af Professor Brorsen, Sognepræst ved Garnisonskirken. Men han var ikke — efter den Forstand, jeg senere fik ved Herrens Naades Bys — nogen rettroende Lærer. Jeg erindrer endnu klart adskillige af hans Lærdomme, som han underviste os i, saasom: at der ingen Djævel var til, at Helvedsstraffene ikke vare evige, at Kristus var død for at stadfæste sin Læres Sandhed. Den Dag, vi bleve konfirmerede, havde han selv tillavet en Pagt, til hvilken vi skulde sige ham Ja, og det var langt fra ikke Indholdet af vor hellige Daabspagt, med Djævelforpagelse og Troen paa den treenige Gud, thi den lød omtrent saaledes: Troer Du af dit ganske Hjerter paa den eneste sande Gud og den, som han udsendte, Jesus Kristus? Vil Du bevise denne Tro ved at vandre for hans Ansigt i dit Livs Retskaffenhed? Og vil Du deri søge at vise Bestandighed alle dit Livs Dage? Jeg anfører dette for at vise, hvorledes de, som skulde være Hyrder og Lærere i Kristi Kirke, selv forvanske og forvende den hellige apostolske Trosbekjendelse og Sandhed, og lære deres eget Hjernespinde og Mennekesvisdomskram. Søndagen efter min Konfirmation blev jeg i Garnisonskirken delagtiggjort i min kjære Frelseres hellige Legeme og Blod, og jeg erindrer endnu, at det var den højtideligste Dag, jeg endnu havde oplevet. Tre Maanedere derefter blev jeg saa udfkrevet af Institutet og affendt til mit Fædre hjem i Rudkjøbing, og jeg begyndte da at arbejde i det, jeg havde lært, nemlig at spinde og strikke, men det var ikke nok til at ernære mig selv, saa jeg maatte understøttes af Fattigvæsenet,

da min Fader paa Grund af Alderdom maatte søge sin Afsked.

II.

Jens Dyrholms aandelige Livsrørelse.

De trange ydre Raar i Forbindelse med et haardt Sygeleje bidrog til at vække ham til dybere kristelig Alvor. Da var Jens Dyrholm 27 Aar gammel, og vi staa her ved et af Vendepunkterne i hans Liv, da hans egentlige aandelige Livsrørelse i Retning af Guds Rige begyndte. „Jeg blev meget syg og troede, at min Fraskillestid var forhaanden. Tanken om min Salighedsfag blev nu atter stærk og levende i mit Hjerte, og en stor Frygt i denne Anledning overvældede mig, saa jeg blev meget bange og ængstelig for at dø.“ Efter 6 Ugers Forløb blev han rejst igjen af Sygelejet, og tænkte nu alvorlig paa at betale Herren de Løfter, som han i Sygdomsdagene havde gjort ham, men han vidste ikke ret, hvorledes han skulde begynde og ende dermed. De ydre ringe og fattige Raar gjorde det ikke lettere eller lysere for ham. Han begyndte med at forfatte gudelige Sange til Konfirmationer, Bryllupper og Begravelser, og de bragte ham vel en lille Indtægt, som dog langt fra kunde flaa til for de første Livets Fornødenheder, som han ofte maatte savne, og han vidste saa ingen anden Udve end at blive støttet af Byens Fattigvæsen, og

det var ham haardt imod. I Verden havde han Trængsel, men hvad værre var, i Herren havde han ikke fundet Fred endnu, tværtimod rejste der sig en stor Storm i hans Indre, og Livet blev ham nu mere og mere en tom og søde Ørken, og hvad Tanken om Forventningen angik, om engang at faa det godt paa hin Side Graven, blev denne ligesaa mørk og sørgelig. „Min flittige Kirkegang, Altergang og udbortes ærbare Levnet formaaede ikke at dæmpe Frygten og Tvivlen, som nu oftere end tilforn indfandt sig i min Sjæl. Mangen Gang rugede den sorte Fortvivlelse i mit Hjerte, og jeg blev overfalden af saadanne Fristelser, som jeg ikke finder sømmeligt og opbyggeligt at nævne.“ I denne indvortes og udbortes Rød og Angst henlevede han omtrent et halvt Aars Tid, førend han fandt nogen Lindring og Bederbvægelse, hvilket gif saaledes til:

I Byen, hvor han opholdt sig, fandtes en Stomagerbønd, som Folk imellem kaldte den Hellige. „Det lykkedes mig — skriver han — at gjøre Bekjendtskab med ham, og han tilbød mig at komme til sig om Søndag Eftermiddag eller Aften, da han saa vilde læse noget for mig om den helliggjørende Tro og de Helliges Arbejde i Byet. Han havde just ingen Raadegaver til at tale om denne vigtige Sag, men han havde mange gode kristelige Bøger, i hvilke han læste en Del for mig. Af ham fik jeg nu ogsaa noget at vide om de Helliges Lærdomme, Tro og Levnet, da han var med i at holde den nordiske Kirketidende, som blev udgivet af Magister Lindberg i Rjøbenhavn, og i hvilken der var meget at læse om de

Hellige og de gudelige Forsamlinger, som disse afholdt trindt omkring. Alt dette bidrog til, at jeg fik bedre Tanker om dem, som man kaldte de Hellige", og han længtes nu efter at komme i Forbindelse med dem, hvortil der ogsaa snart tilbød sig en god Lejlighed. Der var en Mand i Longelse Sogn ved Navn Rasmus Knudsen, der paa et Besøg hos sin Søster i Fyen (som hørte til de „Hellige“) var bleven stærkt paavirket i den Retning, og han indbød nu til en gudelig Forsamling i sit Hus, som blev berammet til 13de Søndag efter Trinitatis 1837. Med den omtalte Stomager*) ilede nu Jens Dyrholm hen til den Forsamling, den første han bivaanede, længselsfuld efter at høre, hvordan det der gik til. Flere 100 Mennesker havde samlet sig. Efterat en lille Salme af „Brudegaven“ var affungen, bad Seminarist A. Møller en Bøn, han oplæste derpaa Dagens Evangelium og Luthers Prædiken derover. Derefter fremstod Lars Petersen fra Sværup Mølle i Fyen og i et enfoldigt og simpelt Foredrag talte han om Frelserens haarde Lidelser og bittere Død og om Nytten deraf for alle arme Syndere, som i Bodfærdighed og Tro vendte sig fra denne Verden og alt dens forfængelige Væsen, for at søge Syndsforladelse og Salighed alene i hans Værdsfyld og Fortjeneste, uden at stole paa deres egen Retfærdighed og Fromhed. Det var i

*) I sin Bog om Ole Peter Holm Larsen (Skrappenborg), S. 106, Anm., skriver L. Schrøder: „Denne Stomager har vistnok været den senere indflydelsesrige Politiker J. A. Hansen, som først i April 1838 flyttede fra Rudkjøbing til Slagelse.“

Korthed Indholdet af hans Tale, som varede næsten halvanden Time. Jens Dyrholm havde faaet sin Lyft tilfredsstillet efter at overvære en gudelig Forsamling, men fandt, at det var temmelig almindelig bekjendte Ting, man havde foredraget, og at han, som sidst talede saa længe, maatte drives dertil af Hovmod, efterdi han med saa ringe Talegaver vilde lade sig høre iblandt saa mange paa et fremmed Sted i et uordnet og usammenhængende Foredrag. Dog kunde han ikke blive fri for nøjere at overbeje, hvad han havde hørt, og han længtes efter at høre mere af den saliggjørende Lærdom, som havde lydt i hin Forsamling, thi saa meget kunde han forstaa, at den var ganske forskjellig fra den, som Verdens Vise forkyndte, baade fra den, han plejede at høre om Søndagen i Kirken, og fra den, han selv havde modtaget, da han gik til Konfirmation. Den begyndte Bevægelse med de gudelige Forsamlinger paa Langeland udbredte sig videre, stjøndt baade Præsterne og den verdslige Overighed gjorde hvad de kunde, for at hemme den. Det hjalp ikke. Hos Smeden i Simmerbølle holdtes den næste Forsamling, hvortil Gaardmand Hans Jørgen Hansen fra Øster-Naby Mark i Fyn og flere Fynboere vare komne. J. Dyrholm prøvede selv paa at finde til Simmerbølle, og ved at gaa efter Salmebogen fandt han ogsaa Smedens Hus. Det første Ord, som der mødte hans Hjerte, var det gamle Salmevers:

Lad din Raades Glans oprinde,
 Spde Jesus, at jeg maa
 Derved altid Veien finde,
 Som jeg bør at vandre paa.

Vær min Formand, at jeg ei
 Kommer paa den brede Vej,
 Eller fra dit Fodspor viger,
 Til jeg ind i Himlen stiger!

Hvad han hørte den Aften, greb dybt ind i hans Hjerte, og det var for ham, som han var i Selvskab med Engle og hørte deres Jubelsange: trende Timer flggede saa hastig bort, at de kun syntes ham som nogle saa Øjeblikke. „Da Forsamlingen var til Ende — skriver han — blev der blandt de Tilstedeværende talt om, at jeg, som var blind, ogsaa var kommen til dem i denne Aften for at høre det livsalige Evangelium om Frelsen i Kristo Jesu. Manden, som ved sin Tale saa dybt havde rørt og bevæget mit Hjerte, (det var den ovennævnte Fynbo H. J. Hansen), nærmede sig da hen til mig med det Spørgsmaal: Er Du blind? hvortil jeg taug, men han vedblev at tale omtrent saaledes: Det er jo visseelig tungt for dig at vandre i dette Livs Mørke, men kan Du saa dit Sjæls Dje opladt, da skal Du se store og underlige Ting, som Herren har gjort, da skal Du skue et himmelsk Lys og en Guds Herlighed at straaale frem igjennem det Mørke, som Du nu efter Herrens vise Raad maa vandre i; et Lys og en Herlighed, som mange Tusinde af dem, der have to funde Øjne ikke kan se. Jeg var saa overvældet af Glæde og Forundring, at jeg ikke kunde svare ham et Ord.“ Hvad der var begyndt hos Jens Dyrholm den Aften, det fuldendtes to Dage efter, Nytaarsdag 1838, da han med flere fra Rudkjøbing igjen ilede til Simmerbølle for at høre paa de hellige Mænd fra Fyn, og det blev

den glædeligste Nytaarsdag, han endnu havde oplevet, og han skrev en Sang om „den salige Forandring“, som han kalder det, der var foregaaet med ham. Fra nu af sluttede Jens Dyrholm sig helt til de Opbatte, hos hvem han siden ogsaa mødte en opoffrende Kjærlighed, der befriede ham fra Afhængigheden af Fattigvæsenet. Han opholdt sig nu for det meste omkring hos de Troende, og „Herren oplukkede deres Hjerte og Haand for mig, saa jeg savnede nu intet til dette Livs Nødtørft.“ I Vinteren 1838 blev der afholdt mange Forsamlinger af forskjellige troende Lægfolk fra Fyn, som ved at høre det glædelige Nygte om det nye Liv, som var vaagnet paa Langeland, strømmede derover, og da Herren i den meget strenge Vinter det Aar havde lagt Bro over Vandet, kunde de færdes frit og uhindret frem og tilbage. Der har maaste været saa Steder i Landet, hvor denne Bevægelse har været saa livlig som paa Langeland. Et Vidnesbyrd derom staar at læse i Nord. Kirke-Lid. fra 1839, S. 112, hvor der fortælles, at en Sognefoged H. Kristensen fra Vejstrup ved Svendborg den 7de Decbr. 1838 i Roskilde Stændersal beklagede, at det paa hans Egn (i Nærheden af Skaarup) var gaaet saa vidt, at der kort førend han rejste hjemmefra, kom fra Langeland til Fyn 60 Personer, som strejfedes mange Byer igjennem, for at holde gudelige Forsamlinger.

Da nu saaledes Herren ved sit Naades- og Sandheds-Ord havde stillet den første Storm i Jens Dyrholms Hjerte, maatte han ogsaa prøve og erfare Sandheden af, hvad Apostelen siger at vi have „Kamp ikke blot med Kjød og Blod, men ogsaa med Ond-

skabens Landehær under Himlen"; prøve maatte han, at naar man for Alvor vilde høre Vorherre til og være sin Tro paa ham bekjendt for Menneffene, at der da ogsaa kunde rejse sig ydre Storme paa Verdenshavet. Han maatte ogsaa bære sin Deel af Verdens Spot og Forhaanelse, Løgn og Bagtalelse og alstensk onde Rygter, der af Djævelens Sejersvende udbredtes om de Hellige; de vare som bekjendt en Torn i Øjet ikke blot paa det vantro Verdensfolk, men ogsaa hos den geistlige og verdslige Øgrighed, som nu begyndte af al Magt at undertrykke den gode Gjerning, som var begyndt, og som de ansaa i deres Forblindelse for Hykleri og Sværmeri, og vilde, som de sagde, stræbe at faa den kvalt i Fødselen. Den ene Justitsfog blev anlagt efter den anden, saavel mod dem, der førte Ordet, som mod dem, i hvis Huse Forsamlingerne bleve afholdte, og de bleve flere Gange straffede med Fængsel og idømte Pengesøder. Det havde naturligvis den modsatte Virkning, saa denne Forsølgelse hidrog meget mere til at udbrede og befordre de gudelige Sammentømster. Saa maatte Nørkets Fyrste og Løgnens Fader prøve nogle andre af sine Kunstgreb, for om han derved bedre kunde opnaa sin Hensigt: at udslukke det Raadeslys, som var begyndt at brænde paa Langeland. Saa klædte han sig i Øjets Stikkelse og forsøgte at udspænde sine Wildfarelsers Garn for at fange ubefæstede Sjæle, derudi; det var Gjendøberne, som nu kom herover, og Opvækkelsen paa Langeland fik nu en særegen Betydning derved, at den blev efterfulgt af den kjærtterste Gjendøberbevægelse i Aaret 1838.

III.

Dens Dyrholms Indtrædelse i Gjendøbermenigheden.

Hovedmanden for denne Bevægelse var Røbner, som var født i Odense af Jødeslægt, og efter hvad der fortæltes, for et rigt Giftermaals Skyld havde ladet sig døbe, og da han siden indfaa det ugudelige i sin Færd lod han sig atter døbe og indtraadte i den hamborgske Baptist-Menighed, og denne havde da udsendt ham som Missionær til Danmarks Lande. Han kom da ogsaa til Langeland, hvor de Kristne vare unge i Troen og temmelig uoplyste om deres hellige Daabspagt. De annammede ham med Glæde for det Ords Skyld, som han forkyndte, tilmed da han havde gode Talegaver; i sine offentlige Taler berørte han heller ikke det mindste af sine vildfarende Lærdomme og Meninger i Henseende til Daaben og Nådveren, men derimod nok i Samtale med Enkelte udlod han sig med, at Sakramenterne, som vi har dem, vare forvanskede ved Menneskebud. „Jeg var selv — skriver J. Dyrholm — meget glad og opbygget ved at høre ham, og jeg blev hans Ledsager omkring blandt de Troende i tvende Dage, og ved hans Tale, ved mine egne Grublerier og ved de idelige Breve, som jeg fik at høre i den Retning, fulde af Udlæggelser over den hellige Skrift, blev jeg tilfjeldt hos mig selv ganske overbevist om, at det maatte være det ene rette at lade sig døbe om igjen og indtræde i en sand Herrens

Menighed." Han affondrede sig nu mere og mere fra dem blandt de Hellige, som modsagde og modarbejdede Røbners Lære, og holdt sig til de Faa, der vare enige med ham, og det blev saa endelig en Hjertes Trang og Overbevisning hos disse saa Fralsaldne, der drev dem til i Sommeren 1839 skriftlig at begjære af Røbner, at de maatte blive døbte og danne en Herrens Menighed, ligesom den i Hamborg. Røbner svarede, at han en bestemt Nat vilde indfinde sig i Pelykkegaarden paa Langeland for at opfylde deres Begjæring. Omtrent Kl. 2 den bestemte Nat kom der Bud til Jens Dyrholm, som vakte ham op af Søvn og lod ham vide, at nu var Røbner i Forening med Onken, deres Menigheds Forstander lykkelig ankommen og havde allerede døbt en Del. Jens Dyrholm fulgte da med til Pelykkegaarden, og der blev han saa med tvende andre døbte i et Vandsted paa Marken. — Saaledes gik det til, at Jens Dyrholm indtraadte i Gjendøbermenigheden; i omtrent tre Aar var han saa Medlem af den, da blev han ved Aandens underlige Dragelser og Mindelser atter frelst ud af denne Løgnens Bildfarelse.

IV.

Hans Redning fra Gjendøber-Bildfarelserne.

Strax da Jens Dyrholm havde gjort dette Skridt og var indtraadt i den ny Menighed, blev han plaget

af megen Uro og Angst i sit Hjerte, og den Tanke vedblev længe at pine ham: hvad om jeg nu havde begaaet Synd mod den Hellig-Mand, saa er jeg jo evig fortabt. Sorgen derover plagede ham ofte saa haardt, at han maatte briste i Graad. Men da der saa rejste sig udbortes Forsølgelser mod den nye Menighed, og Jens Dyrholm endog flere Gange maatte for Retten for at afgive Forklaring om sin nuværende Tro, samt Menighedens Stiftelse og Værdomme, tog han det i Øjeblikket som et Bevis for Sandheden af den Lærevej, han var slaaet ind paa, og det lykkes ham for en Tid at kvæle hin forfærdelige Tanke. Men da denne ydre Storm havde lagt sig, blev det mere og mere dødt og luntent i deres Menighed, flere og flere Bildfarelser og falske Udlægninger af Guds Ord indfeg sig, saa det tilsidst blev utaaleligt for J. D. at være i deres Samsund længere. Og hvordan Herren i sin Naade bliver ved at kalde paa dem, som ere af Sandhed", at de dog tilsidst maa høre hans Røst, derpaa fik han da ogsaa Beviset ligesom ihænde en Aften, han laa paa sit Beje og udøste sit Hjerte for Herren i Bønnen og var inderlig bedrøvet over, at han ingen Sjælefred kunde finde, da forekom det ham som om en Røst sagde: staa mig ikke længer imod, jeg som kjøbte dig dyrt med mit Blod. Nu fattede han den Beslutning alvorligt at prøve, om han ikke var kommen paa Bildfarelsens Vej, og jo mere han bad til Herren og granskede i hans Ord, desto klarere blev det for ham, at han var bleven bedraget og forført til at forlade sin Barnetro og den ensfoldige Sandhed til Salighed. Saa undflog han sig først

for at deltage i den hellige Nadveres Nydelse med dem et Par Gange, og endelig fik han Mod og Styrke i sit Hjerte til at slyde dem Farvel; en Søndag, da de vare forsamlede, bekjendte han aabent og ærligt, at nu kunde han ikke længere for sin Samvittigheds Skyld tøve hos dem og forblive i deres Samfund. De vilde ikke gjerne give Slip paa ham, men „jeg skyndte mig bort — skriver han — paa det Sted, de vare forsamlede, og tænkte nu ved mig selv: hvor skal Du søge hen, nu Du er bleven som den enlige Fugt paa Taget!“ Samme Søndag Eftermiddag skulde der afholdes en Forsamling i Simmerbølle Præstegaard. Derhen søgte Jens Dyrholm, og fik han ogsaa stor Velsignelse af det Ord, han der hørte i Forsamlingen, saa det faldt som en Røgedom i hans fredløse Hjerte; efter Forsamlingen var der Flere, som kom hen til ham og talte kjærligt med ham, ja „de modtog mig med saa stor en Glæde, at jeg i dette Øjeblik følte en lignende Modtagelse som den forlorne Søn, da han atter vendte om til Faderhuset og blev annammet med stor Kjærlighed derudi; hans ældre Broder fornam jeg ikke at være tilstede, thi alle vare glade og prisede Gud for den Naade, han havde bevist mod mig, sit vildfarne Faar“, saa fortæller han selv, og videre skriver han: „Efterat Herren nu saaledes havde reddet mig ud af de kjætterste Bildfarelser, saa var der dog én Ting, som endnu stod mig i Vejen, og som jeg ingen fuld Klarhed havde over. Det var nemlig, at jeg ikke uden Samvittigheds Anstød kunde nyde den hellige Nadvere tilfælles med de Bantro og den ugubelige Hob, medens jeg dog hjertelig længtes

efter min Frelfers Legeme og Blod." Da var det han hørte, at der var en Præst paa Sjælland, som var villig til at uddele Nadveren til de faa troende Sjæle, som ønskede at nyde den affondret fra de Bantro og Ubodfærdige; denne Præst var den bekjendte, nu afdøde F. C. Bojsen, „Budstikkens mangeaarige Udgiver, dengang Sognepræst til Skjorpinge og Faardrup Menigheder i det sydvestlige Sjælland; dertil havde nemlig den gjendøberiske Bevægelse forplantet sig fra Langeland af og grebet om sig, mest blandt Forsamlingsfolket i de Egne. Bojsen var det, som tog Kampen op mod Gjendøberne og fremhævede nu Sakramenternes Betydning med større Styrke end nogenfinde. I Sammenstødet med deres Præster gik det skarpt til, Bojsen regnede deres Lære til Djævelens Væsen, som skulde forjages; han indskrænkede sig ikke til Forsamlingerne i sin egen Præstegaard, men drog omkring fra Sted til Sted, kom ogsaa til Langeland*). Maaſte Jens Dyrholm da havde faaet ham at høre, og derved følt sig tilskyndet til særlig at besøge ham; nok er det, han rejste over til Skjorpinge kort Tid efterat han havde forladt Gjendøbermenigheden, og der var det, at han blev højtidelig gjenoptaget i Kirken. Dette skete en Søndag Eftermiddag ved en stor Forsamling i Skjorpinge Præstegaard efter endt Gudstjeneste. Jens Dyrholm skildrer selv dette saaledes: „Jeg havde da den Glæde at modtage min Frelfers hellige Raadepant paa mine

*) Se „Præsten F. C. Bojsens Liv og Levnet“ ved P. Bojsen. S. 132.

Synders Forlæbelse i Forening med nogle faa ligefindede Sjæle. Pastor Bojsen valgte just de Ord af Davids Salmer til Læst ved sit Skriftemaal: Fuglefængerens udstillede fine Snarer og vi vare faldne derudi; men Snaren er sønderrevet og vi ere frelst! Han anvendte disse Ord i Besynderlighed paa mig, der som en forvildet Fugl længe havde været draget ind i Gjendøber-Garnet af den onde og løgnagtige Fuglefænger, Djævelen. Men Herren havde nu som den Stærkere sønderrevet hans Snarer og med sin trofaste Haand revet mig ud derfra, at jeg skulde være et levende Vidne for mine Brødre om denne hans store Naade og overvættede Kjærlighed. Det var en højtidelig og salig Stund, i hvilken jeg følte mig faa nær forenet med den kjærlige Frelsermand og hans troende Børn. Jeg modtog ogsaa en ny Forsikkring i mit Hjerte ved den Hellig-Aand, at Gud vilde være mig Synders naadig og ikke tilregne mig mit sidste Fald.

Denne højtidelige Optagelse i Vorherres Jesu Kristi Menighed var den sidste afgjørende religiøse Bevægelse i Jens Dyrholms Liv. Det havde været stærkt bevæget som Havets Bølger, med ydre og indre Storme, men nu havde Herren i sin Naade rejst sig og truet ad Bejret og Bølgerne, saa de begyndte at stilne af, og Naadefredens „Blikstille“ lejrede sig mere og mere i hans stærkt bevægede og prøvede Hjerte. Men hin Begivenhed blev ham ikke blot et Aandens Underpant i hans Hjerte til Udvælgelsens Dag, men den blev ham tillige noget andet og mere, thi fra den Stund af følte han et indre Kald og Aandens Drift til hjemme som ude at tage Del i Forkyndelsen af

Riget's Evangelium og bære Vidnesbyrdet frem blandt sine Brødre og Søstre efter den Naadegave, som blev ham til Del. Men inden vi komme til at fortælle om hans Rejser, er der endnu en Begivenhed i hans personlige Mennekeliv, som blev af stor Betydning for ham, og som vi derfor maa meddele lidt om, og det er hans Indtrædelse i Ægtestanden.

V.

Jens Dyrholms Indtrædelse i Ægtestanden.

Efter et Par lykkelige Aar, i hvilke han dels rejste omkring, dels opholdt sig hos sine Brødre paa Langeland, der viste ham stor Kjærlighed, kom der atter en temmelig tung Prøvelses- og Anfægtelestid for ham. Det havde allerede længe staaet for ham, at han skulde gifte sig af Hensyn til, at det i hans Stilling vilde være ham en stor Vættelse paa den mørke Vej at eje en Livsledfagerinde til Hjælp og Trøst. Det kunde jo efter Fornuftens Beregning være betænkelig og vanskeligt nok for en blind Mand. Sine Dines Lyft var han ikke fristet til at følge i Balget af Ægtefælle, saa det ogsaa af den Grund laa ham nær at „beraade sig med Gud“ i Bønnen, og det gjorde han ogsaa flittigen, da han nu havde lært at overgive sig til Guds Villie og forlade sig paa hans Omsorg og Varetagt. At det maatte være en Kvinde, der delte Tro og Saligheds Haab med ham og vilde elske og tjene

den samme uaadige Herre scm han, det baade saa og følte han, først og fremmest var Guds Villie i denne Sag; men hvem skulde han vel henvende sig til? det kunde han i lang Tid ikke forstaa, og flere Aar svandt hen, i hvilke han havde mange mørke Timer, da det ikke syntes, at hans Hjertes Begjæring skulde opfyldes.

„Nu havde jeg hørt Tale om — skriver han — at de i Kristjansfeld lode deres Ægteskaber bestemme af Herren ved Lodtrækning, og jeg havde selv paa en Rejse besøgt Brødremenigheden i denne By, hvor de forsikrede mig, at hvor underlig det end forekom mig og Andre med denne Lodtrækning, saa vare disse Ægteskaber dog tilvisse ligesaa lykkelige, som deres, der valgte efter Hjertets egen Begjæring. Og jeg tænkte ved mig selv: dette vil jeg i min Frelsers velsignede Navn og med Bøn til ham ogsaa gjøre. Saa gjorde jeg da trende Lodder og tænkte derved paa trende kristelige Søstre, enhver fra sit Land. Derefter udøste jeg mit Hjertes Anliggende for min Gud og Fader i en inderlig Bøn, fastede derpaa Lodderne tre Gange, og alle tre Gange faldt de paa den samme.“

Da han havde faaet Pigens Samtykke, og de Krav, den verdslige Lov stillede til ham, vare blevne tilfredsstillende ved nogle af hans Venners Hjælp, holdt han Bryllup anden Søndag efter Paaske 1843 i Simmerbølle Præstegaard, hvor den gamle Pastor Wind viede dem. Vi har en Sang af Jens Dyrholm til den Dag, som maaske skal blive meddelt længere hen, hvis Pladsen tillader det. Tre Uger efter Brylluppet tog han i en Forsamling hos Peder Jørgensen i Rudkjøbings-Rohauge Afsted med sine kristne Venner paa

Langeland, hvortil han ogsaa skrev en Sang, og rejste saa over til Sjælland, hvor han havde erhvervet sig en lille Jordlod paa Bimmeløv Mark (mellem Korsør og Slagelse), men her blev han kun et Par Aar. Saa kjøbte han en lille Ejendom paa Forløv Mark i samme Sogn paa 4 Tønder Land, og der boede han til sin Død. Det blev ved Guds Raade et lykkeligt Ægtekab, som Herren velsignede med to Sønner, af hvilke den ene, Johannes, har Faderens Sted paa Forløv Mark, og den anden, Martin Dyrholm, er Friskolelærer i Brudager ved Svendborg.

 VI.

Dens Dyrholms Forhold til den fri Børneskole og Folkehøjskolen.

Da hans Sønner vorte til, kom Spørgsmaalet om deres Skolegang frem hos ham, og det var en Sag, som han tog meget alvorligt. Det falder af sig selv, at han ikke ligestrax naaede at faa hel Klarhed deri, ligesaa lidt som han dengang havde nogen Forstaaelse af hele den Fornøjelse af Skolen baade i menneskelig og folkelig Henseende, som var begyndt at arbejde sig frem ved Skolemanden Kristen Kold. Han mente nok, at Kristensfolket kunde bruge Almue-skolen ogsaa ved deres Børns Undervisning i Kristendom, naar det da var en troende Lærer, som ledte Undervisningen og som vilde laste Ransferiet og den aand-

Løse Udenadslæsning overbord, thi den var han ikke blot bange for, men en afgjort Modstander af, fordi han klart saa, at det var til Troslivets Skade i Barnehjertet, naar Smaa børn skulde have Kristendommen som en Lære, som et System af dogmatiske Læresætninger og moralske Forskrifter; det havde han selv erfaret, hvor afmægtig den døde Kundskab er til at bringe et Menneske nærmere til Herren, men først da Livet ved Ordet blev vakt i hans Hjerte, fik han Glæden og Freden at smage og i Gje, og samme Bejnsfede han, der skulde gaaes med Børnene. Han var paa den Tid, som i hele sit senere Liv, meget lidt ved Hjemmet, da han den største Del af Aaret rejste omkring i Landet og talte Guds Ord til dem, som vilde samles om ham. Da nu hans ældste Søn — Johannes — var bleven 7 Aar gammel og altsaa skolepligtig, henvendte han sig til Læreren ved Bammeløv Skole, som var en ung, troende Mand, og blev enig med ham om, at hans Søn skulde søge Skolen der, dog paa den Betingelse, at han skulde være fri for Udenadslæsningen. Da dette i Længden sammen med de andre Børn i Skolen ikke saa godt kunde gennemføres med et enkelt Barn, tog J. Dyrholm sin Søn ud af Skolen og meldte til Sognepræsten, at nu vilde han selv være Lærer for sine Børn. Sognepræsten — dengang Dr. theol. W. Rothe — var en meget velvillig Mand, der baade agtede og elskede J. Dyrholm, og han tillod det. Nu maatte han altsaa til at begynde paa Arbejdet som Børnelærer for sine egne to Sønner og tre af Naboens, som omtrent vare jævnaldrende med hans egne. Han fortalte saa for Børnene

den bibelske Historie, og her kom hans store Bibelkundskab ham ret til Nytte. „Det staar endnu levende for mig — skriver og vidner hans Søn, der nu selv er Børnelærer — hans Fortællinger, der vare baarne frem af en inderlig Tro og et inderligt Ønske om, at hans smaa Tilhørere maatte faa den himmelske Fader rigtig kjær.“ Regning, hvori han var meget dygtig, drev han ogsaa med Iver; han gik selv ud og skar smaa Pinde, som han brugte ved Undervisningen, og han kunde godt lære Børnene denne Færdighed, men derimod kneb det jo for ham med Læsning og Skrivning, og her maatte hans Hustru faa hjælpe; ellers gik det helt godt med hans lille Skole, og det kan vel nok siges, at han var den første, der begyndte paa den fri Børneskole i Bommeløv Sogn. Engang imellem kom Sognepræsten paa Besøg i hans Skole, saa fortalte Jens Dyrholm for Børnene paa sin vante Vis, og Præsten forlod altid den lille Skole med Glæde og fortrædige aldrig J. D., som fik Lov til at holde Skole efter sit eget Hjertes Øst og Trang. Dette Arbejde fortsatte han til 1863, da hans ældste Søn blev konfirmeret og den yngste var 12 Aar gammel. Paa den Tid blev der i Forløv By oprettet en fri Børneskole, og dertil sendte han saa sin yngste Søn. Højskolemanden Kristen Kold var Jens Dyrholm godt kjendt med; i Tredserne kom denne nogle Gange til Bommeløv Sogn for at holde Foredrag. I de Aar var der begyndt at gaa en folkelig Vækkelse gjennem en Del af Sognet der blev oprettet en anden Friskole i Ormiteslev, og disse blev Brændpunkterne for det folkelige Livsrøre. Men foruden dette var der i

Bemmeløv Sogn en Del af de gamle „Opvatte“ fra de gudelige Forsamlingers Tid, hvoraf nogle vare naaede frem til at fatte det Lys, som ved Grundtvig var bleven tændt over Herrens eget Ord i hans hellige Indstiftelser, men kun faa af disse havde endnu forstaaet Højskolens Betydning for Ungdommen; snarere saa de paa den med lidt mistænkelige Dine. Til disse hørte Jens Dyrholm, som var hange for, at der paa Højskolen blev lagt for meget Vægt paa det Folkelige, og at Kristendommen ikke skulde komme til sin Ret. Ved et af de Møder, som Rold holdt i Forløb, var Jens Dyrholm tilstede og havde bagefter en lang Samtale med Rold, i hvilken han kom frem med sin Bekymring for, at Højskolen ikke lod det Kristelige ske Fyldest. Hertil svarede Rold paa sin ejendommelige Maade: „Ja, Jens Dyrholm! jeg kan godt forstaa Din Frygt, vi to ere jo af den gamle Skole, og desuden mangler Du det, der maaffe her kunde hjælpe Dig; men kom over og besøg os!“ Dog blev hans Betænkeligheder ikke hævede endnu, det skete først, da han bestemte sig til selv at tage paa Højskolen, efter at han først havde givet sin yngste Søn Lov til at komme der. Det var paa Vejstrup Højskole, at han i Vinteren 1870—71 sad en hel Maaned paa Skolebænken og lyttede til, hvad der blev foredraget, og det blev han saa glad ved, at han ikke blot blev befriet for sin gamle Frygt for, at Kristendommen ikke blev taget nok med, men Aaret efter gav han ogsaa sin anden Søn Lov til at komme der. Som et Bevis paa, hvor glad han havde været paa Vejstrup Højskole, kan anføres, at da Forstanderen — Jens

Lund — Foraaret derefter kom paa en Rejse til Sjælland, da aabnede Jens Dyrholm sit Hus for ham til et folkeligt Foredrag, det første, der blev afholdt hos ham af den Slags, og ved Slutningen af Mødet tog han Ordet og anbefalede Forældre at sende deres Børn paa Højskolen, da han selv havde erfaret, at et saadant Ophold kunde blive af stor Betydning for hele deres aandelige Liv.

VII.

Jens Dyrholms Forhold til
„den indre Missions-Forening“.

Der var i den Egn af Sjælland, hvorhen Jens Dyrholm — som fortalt i det foregaaende — kort efter sit Bryllup var rejst for at tage Ophold, et stærkt gudeligt Livsrøre, som var vakt af Præster og Rægsfolk i Forening. Som den nærmeste Ophavsmand til denne Opvækkelse maa vel nævnes den gamle Grebe F. A. Holstejn paa Holstejnborg, som var en kristeligfindet og troende Mand af den Retning, som Rationalisterne kaldte „De Mystiske“ (ligesom de spotvis kaldte hele denne Egn „det hellige Land“). Han var vel ikke i aandelig Henseende nogen særdeles fremragende Personlighed, men han benyttede de store Rettigheder, som Godsejerne dengang havde, paa en god Maade; han sørgede saaledes med Alvor og Omhu

for, at de Præster, han kaldede, vare troende Mænd, og ligeledes Skolelærerne; han holdt sin bestyttende Haand over de saakaldte „gudelige Forsamlinger“, som just dengang vare udsatte for Forsølgelser rundt omkring i Landet; thi det var mærkelige Dage, da det var lovligt at drive Liden hen paa Kroerne med Svir og Kortspil, men straffskyldigt at samles for at dyrke Gud med Bøn og Salmesang. Grev F. A. Holstejn stillede sig uforfærdet i Stranken mod denne urimelige Forsølgelse. Han lod slige Forsamlinger holde i sit eget Hus, tillod Lægprædikanterne at tale der, ja, optraadte endog selv som Prædikant — kort sagt — Holstejnborg Grevskab blev et Fristed for Forsamlingsfolkene. Hertil kom, at flere af de fynske Lægprædikanter fik Bopæl paa Grevskabet, saaledes den bekjendte Rasmus Ottesen, og Rasmus Sørensen blev Skolelærer sammesteds, medens Christen Madsen og Peder L. Skræppenborg bleve modtagne med Glæde naar de paa deres Missionsrejser naaede Grevskabet.*) Alt dette førte et stærkt gudeligt Livsrøre med sig. Det var i en saadan Egn og paa en saadan Tid, at „den indre Missionsforening“ fremstod, der i sin Begyndelse kun var meget lille, og ingen anede, at den skulde faa saa stor en Betydning, som den har havt lige til vore Dage. Ligesom Opvækkelsen for en væsentlig Del var fremkaldt ved Lægmandsvirksomheden, saaledes var det ogsaa Lægfolk, der begyndte paa den indre Missionsforening; den blev stiftet paa et lille

*) Her er benyttet „Præsten F. E. Bojsens Liv og Levnet“ ved P. Bojsen. S. 102—4.

Møde hos Peder Clausen i Ordrup ved Ringsted den 17de September 1853. Den ledende Tanke var den: at virke for Guds Riges Udbredelse her i vort Fædreland ved Udsendelse af Missionærer og ved Oprettelsen af et Blad. Den første Bestyrelse kom til at bestaa af Gaardmand Peder Pedersen i Nyrop ved Holbæk som Formand, Gaardmand Lars Møller i Skjorpinge ved Slagelse og et Par andre Medlemmer. Den første Missionær, Foreningen udsendte, var Jens Larsen, som stod i Foreningens Tjeneste til 1861; en Tid derefter gik han over til Irvingianerne. Ovennævnte Lars Møller havde tidligere været Ordfører ved Bøgmandsforsamlingerne baade paa Fyn og paa Vangelang, hvor Jens Dyrholm var kommen en Del i Berøring med ham; siden traadte han ud af Folkekirken og blev Formand for en lille Kreds af „Kirkeudtrædere“, hvis Tal dog aldrig blev stort. Januar 1853 udkom allerede det første Nummer af „Indre Missionstidende“, hvis første Redaktør var en Bøgmænd ved Navn Peder Sørensen fra Ordrup. I Maret 1859 sluttede J. Dyrholm sig til den indre Missionsforening, hvis Formand nu Pastor C. F. Rønne i Høve var bleven, og det blev overdraget til ham at lede „Indre Missionstidende“, hvis Redaktør han saaledes var fra 1860—62, da han afløstes af Præsten B. Beck, der tilligemed Præsten Johannes Clausen paa et Møde i Stenlille ved Sorø den 13de Septbr. 1861 vare indtraadte i den indre Missions Bestyrelse. Det var paa det samme Møde, at Jens Dyrholm blev antaget som Foreningens Missionær istedenfor den ovennævnte Jens Larsen,

der blev afflediget. Der blev ogsaa flere Mænd antaget rundt omkring i Landet, som under Navn af Kolportører skulde rejse omkring og virke dels ved Prædiken, dels ved Udbredelsen af saadanne gudelige Smaa skrifter, som Bestyrelsen bestemte. Fra den Tid af, omtrent ved Aaret 1862, maa Foreningens større Udbredelse regnes. Det var ikke sjældent, at dens Udsendinge udtalte sig skarpt mod den „kirkelige Livsanskuelse“, uden at det derfor tør siges, at Bestyrelsen gav sliq umoden og uklar Tale sit Bifald. Nu kunde der spørges: hvorledes kunde J. D., der allerede dengang følte sig hjertelig dragen til den kirkelige Retning, blive staaende i den indre Missions Tjeneste? Dertil maa der svares, at Bestyrelsen, i al Fald ikke fra først af, lagde noget Tryk paa J. D., saa han havde Lov til at forhandle, hvilke Bøger han vilde, og til dels ogsaa Frihed til at rejse, hvorhen han vilde. Allerede tidligere havde J. D. faaet Bevilling af Indenrigsministeriet med Tilladelse til at forhandle saavel fine egne Sange som gudelige Smaa skrifter i Folket, og han vilde heller ikke nu lade sig foreskrive, hvilke det skulde være; som oftest var det ganske andre Bøger han forhandlede, end dem, Bestyrelsen havde forordnet, Bøger og Skrifter af Birkebald og andre, som tilhørte den kirkelige Retning. Men han var vel ogsaa den eneste af Missionsens Udsendinge, der havde denne Frihed, et Bevis paa, hvor venligsinde Bestyrelsen var ligeoverfor J. D., og hvormegen Pris den satte paa hans Tjeneste. Det viste sig ogsaa et Aars Tid efter at han var bleven Missionær, paa et Bestyrelses-Møde i Løve Kro, hvor Kolportørerne vare

famlede, der vilde J. D. udtræde af Foreningen, men saa godt som hele Bestyrelsen, navnlig Rønne og Beck havde ham indtrængende om at blive. Dog varede det ikke længe, inden Forskjelligheden kom saadan frem, at J. D. brød Forbindelsen; det skete i Efteraaret 1866. Da var han bleven opfordret til at foretage en Rejse til Holland, men nogle Dage før han skulde tiltræde denne Rejse modtog han et Brev fra den indre Missionsforenings Formand, i hvilket der blev opstillet flere Punkter, som han skulde indordne sig under. Blandt disse var ogsaa det, at han paa sine Rejser ikke maatte sælge andre Bøger end dem, Bestyrelsen bestemte, og det uagtet han havde betinget sig Frihed i den Henseende, da han traadte i Missionens Tjeneste. Denne Frihed vilde naturligvis J. D. ikke lade sig berøbe, og det blev saa Anledningen til, at han udtraadte af den indre Missions Tjeneste i Efteraaret 1866.

VIII.

Jens Dyrholms Forhold til den kirkelige Retning.

Jens Dyrholm var en ivrig Forsamlingsmand; han elskede de frie Samlag med Bøn, Guds Ords Forkyndelse og Salmesang, i hvilke han første Gang fik det Ord at høre, som hjalp ham til For-

visningen om, at han var et Guds Barn. Den „salige Forandring“ med ham, skete da han kom i Forbindelse med de Hellige paa Langeland og sluttede sig til dem. Men naar vi saa se ham fra de gudelige Forsamlinger forvilde sig ind i et af Rjætternes Kamre og blive hildet i Gjendøbernes Bildfarelser, da er dette et Vidnesbyrd om, at dette Forsamlingsliv havde et svagt Punkt, hvor Bildfarelsens Aander let kunde angribe de Opvakte og fange dem i deres Garn. Det viste sig ikke blot paa Langeland, men i det sydvestlige Sjælland, og det gjentager sig overalt og til alle Tider, hvor og naar Ordet, som Herren taler med sin egen levende Røst i sine egne Indstiftelser, Daaben og Nabaeren, hvor det stilles i Stygge af det menneskelige Vidnesbyrd, det være sig nu en Præst eller en Lægmand, som fører dette. Og det var det svage Punkt ved de gudelige Forsamlinger, at de, som vare blevne opvakte af Syndesønnen og i Troen havde begyndt at gribe det evige Liv med Ketsfærdighed, Fred og Glæde i den Hellig-Aand, at de ikke bleve tilstrækkelig oplyste om Troens Ord i Daabens Bægt, som er den Klippegrund, hvorpaa Herren har bygget sin Menighed, og den Grundvold, som Herren selv har lagt for den Enkeltes kristne Mennesseliv. Til dette Syn og Stade førte ogsaa Aanden Jens Dyrholm, og det inden ret længe efter sin Vortgang fra Gjendøbernes Samfund. At han da mere end de fleste Opvakte trængte til fast Grund under sine Fødder, det siger sig selv.

Den første Begyndelse til at tilegne sig det Lys i sin Salighedsfag, som ved Grundtvig var tændt i

den danske Menighed, den skete, skriver hans Søn Martin i de Optegnelser om sin Fader, der har staaet til min Raadighed, saavidt jeg ved, medens han endnu var paa Langeland. Det første han hørte om Grundtvig, det var dennes Syn paa Dødsriget, og det virkede saa frastødende paa ham, at han endog havde foresat sig, at han vilde skrive derimod; men det havde han tilfælles med en stor Del af Forsamlingsfolket, der ligesom var lysrød ligeoverfor det glade Budskab, der ogsaa for de Troende indeholdes i det Led af Kristentroen: „Redfaren til Helvede“. De mente, at det var en Tale, som stred imod sand Kristendom og ikke havde nogen Hjemmel i den hellige Skrift, og de vare bange for, at det skulde blive en Pude for Folk til at sove ind paa, naar der blev prædikeret, at der var Ombendelse efter Døden for dem, som ikke her har hørt Evangeliet (Hedninger og andre, der levede i Bankundigheds Tider midt i Kristenheden). Der var mange af Forsamlingsfolket, som aldrig kom til at forlige sig med saadan Tale, men det gjorde Jens Dyrholm, hvad Læserne selv kan overbevise sig om ved at læse Stykket „Kristi Redfart til Helvede“, om de har hans Bog: „En Røst i vor bevægede Tid“ ved Haanden. Nu hvad hint Forsæt angaar, at tage til Gjenmæle mod Grundtvig i denne Sag, saa skrev J. D. til en god Ven i Kjøbenhavn derom (saavidt vides, var det Skræder Winther), men denne svarede, at det vilde han bestemt fraraade ham, og bad ham om at betænke den Sag nøje, inden han udførte sit Forsæt, da Grundtvig var en AandensKjæmpe, hvis Ord havde en god Klang i hans Øren. Dette Svar gav Anledning til, at J. D. kom

til nærmere at overveje og syles med dette Spørgsmaal, vel navnlig ogsaa til, at han søgte saadanne Benner, der kunde hjælpe ham til at faa Gys og komme til Klarhed i den Sag, og han blev da saa glad ved det Evangelium, som han fik Raade til at se, laa gjemt som en Skat i Troens Ager ogsaa i dette Troesled, at han ikke blot opgav at skrive derimod, men gav det endog sit Vidnesbyrd i ovennævnte Stykke om „Kristi Redfart til Helvede“, fordi han følte Trang til at hjælpe sine Benner til det samme Glædes-Syn. Det var Jens Dyrholms første Bekjendtskab med Grundtvig og hans Virksomhed, men det førte ham videre, saa han snart tilegnede sig Grundtvigs Oplysning om Ordet, der lyder ved Daab og Nadverbord som Herrens eget Mundsord til sin Menighed. Saa lod han sig ikke mere forvirre af Sekternes Sværmerier og deres højroste Tale om et rent Samfund, thi nu saa han klart, at den Klippe, hvorpaa Herren havde bygget sin Menighed i mere end 1800 Aar, den ene Tro og den ene Daab, den var ikke at finde i Sekternes Kamre, men i vor gamle Kirke trods alle dens Brøst og Svagheder, saa havde den dog bevaret Herrens „Bestandigheds-Ord“. Og naar han saa drog omkring i sit Fædreland for at gjøre andre glade ved det store Frelsens Evangelium, hvori hans eget Hjerte havde fundet Hvile og Trøst, saa var hans Vidnesbyrd præget af det Syn, i hvilket han havde set Gys i Herrens Gys, det skinnede stille og klart gennem hans Tale om de Ting, som høre Guds Rige til. Han viste ikke sine Tilhørere hen til Skriften som Troens Kilde og Salighedens Grundvold,

men til Ordet, som Herren personlig taler ved Daab og Nadverbord; men paa den anden Side var der nogen, som ærede og elskede den hellige Skrift som den vidunderligste af alle Bøger og den bedste til at søge Oplysning og Trøst af, saa var det J. D. Og naar han paa sine Vandringer traf paa Sekterne og maatte kjæmpe med dem, saa greb han „Herrens Bog“ som sit Bærg til at forsvare sig med, og saa forstod han godt at gaa ind i Skriftens Rustkammer og gribe saa det ene, saa det andet af Retfærdighedens Vaaben baade til Angreb og til „Forsvar“, men Banneret, som han løftede, det var det Troens Ord. Til andre Tider var det Modstanderne af „den kirkelige Retning“, han maatte kjæmpe med; disse Angreb gik som bekjendt i Almindelighed ud paa, at Grundtvig ikke havde Luther ved sig i dette Stykke. Men ligesom Grundtvig ved flere Lejligheder har godtgjort, at ingen havde forstaaet Luther saa godt som han, og at om denne havde levet, saa skulde de to snart blive enige, saa søgte J. D. at vise det samme, saaledes f. Ex. engang i 1864, da J. D. samtalede med en ung Kapellan, der var en meget streng orthodox Pietist; Samtalen drejede sig om „Ordet af Herrens Mund“, og denne varede fra Morgen til Aften. Kapellanen søgte at vise og holdt paa, at det var ulutherisk at tale om, at Daabsordet var et Ord af Herrens Mund: der var jo intet i den hellige Skrift, der kunde bevise denne Paastand, og Luther, sagde han, havde heller aldrig skrevet noget saadant. Jens Dyrholm gjorde gjældende, at vel havde vi ikke noget bestemt Skriftsted i Bibelen, der ligefrem udsagde dette, men han troede

fuldt og fast paa, at Herren i de 40 Dage mellem sin Opstandelse og Himmelfart havde givet sine Apostle det Ord, hvorpaa der skulde døbes, og at Manden paa Pintsedagen forklarede det for dem i hele dets Fylde, som jo ogsaa Apostelen Peders Pintsoprædiken tydelig nok viser, at de har kjendt et saadant Ord, da vi ved nøje at gennemgaa og alvorligt at overveje den Op- skrift, som Lukas har givet os af denne Prædiken i sin Apostelsaga, ikke godt kan frigjøre os for Ind- trykket af, at den er ligesom holdt over det Troens Ord; og hvad Luther angik, mindede J. D. om, at han allerede i sin lille Katekismus ret indtrængende raadede og anbefalede kristne Menneſter til Morgen som Aften at bekjende deres Tro og bede deres Fædervor. Men klartest viser sig Jens Dyrholms Stilling til den kirkelige Retning, naar man læser hans Udtalelser ved det store nordiske Kirkemøde, der afholdtes i Kristiania i Sommeren 1861. Der var J. D. med, og jeg har hørt en af hans ældre Præstevener, som ogsaa var Deltager i Mødet, sige, at det Vidnesbyrd, som den blinde J. D. da fik Raade til at aflægge, det gjorde det dybeste Indtryk paa vore norske Grander blandt Fjeldene: og Bojsen skrev i sin Budstikke derom: „Rørende var det for alle at høre den blinde Dyrholm aflægge sit Vidnesbyrd om, hvorledes han trods al sin Skrifteklogskab var bleven Gjendsøber, men atter reddet, da han fik Nje paa Herrens Ord og Skriften, som kastede sit Lys derpaa.“ Foranlediget ved Bergels Udtalelser om Grundtvigs Betydning og hans Oplysning om Troes-Ordets Oprindelse, som blev det egentlige Stridspunkt ved dette Møde, kom ogsaa andre

Anskuelse tilorde; som en Modvægt mod disse udtalte Jens Dyrholm følgende: „Jeg føler mig opfordret til at fremsføre et lille Ord angaaende den Sag, som er kommen paa Bane, da jeg derom kan tale af egen Erfaring. Den hellige Skrift har altid været mig en kjær og dyrebar Bog, endogsaa førend jeg kom til Sandhedserkjendelse. Det var fra Barndommen af min Lyst at høre den læse, jeg stræbte ogsaa at faa en stor Del af den lært udenad og indpræntet i min Hukommelse, og da saa Herren kom mig imøde paa den mørke Vej og tændte sit himmelske Lys i min Sjæl, blev denne velsignede Bog fremfor alle andre mig hyppelig klar og elskelig og jeg vidste ikke andet at bygge min Tro paa til Salighed. Jeg kan sige med David: „Min Lyst var Herrens Ord, og jeg grundede derpaa Nat og Dag“, thi jeg kjendte dengang ikke til noget andet Guds Ord end det skrevne. Men nu kom Baptister og Gjendøbere til os, de raabte alle højt paa Bibelen, og at den var det eneste Guds Ord, isom vi skulde tro og følge for at blive salige. De vilde bilde os ind, at vi ikke vare døbt med Vor Herre Jesu Daab, og efter den Anvisning, han havde givet os i den hellige Skrift. Jeg tænkte ved mig selv: lad dem kun komme, Du kan nok staa dig for dem. Da jeg nu kom i Samtale med dem om Daaben, maatte jeg give tabt. Jeg erfarede, at de vare stærkere end jeg i at udlægge og forklare Skriften. Jeg kunde ikke svare dem 1 til 10; tilsidst blev jeg overvunden af deres Skriftfortolkning og troede virkelig, at jeg gjorde Gud en Dyrkelse ved at lade mig døbe og optage i deres Samfund. Men Vor Herre blev trofast,

skjøndt jeg blev utro, og det varede kun en liden Tid, inden jeg fik at se, hvor galt alle disse vildfarende Aander kunde fortolke den hellige Skrift. Da blev jeg bange for, at jeg med dem var kommen paa Vildspor med vor Skriftgranskning og Udlæggelse. Jeg ydmygede mig for Herren og bad om Aandens Ds og Vejledning i al Sandhed; og nu kom jeg i Tanke om min Barnedaab og Herrens Pagt som en Guds Gjerning mod mig, og som et Guds Ord, der lød til mig hver Morgen, hvorved jeg skulde holde fast indtil Døden, trods alle Hjætters højroste Raaben paa Skriften. Nu blev det mig klart, at Ordet om Forsagelse af Djævelen, alle hans Gjerninger og alt hans Væsen, om Troen paa Gud Fader, Søn og Hellig Aand, det er Gudsordet, som lød i min Daab, det er Betingelsen for min Frelse og Salighed i Tid og Eghed. Det er den nye levende Vej, den slagne Kongevej til Guds Himmerige. Det er den Klippegrund, hvorpaa jeg kan hvile trygt i Liv og Død. Fra den Tid af maatte jeg mere og mere give Afkald paa min Skriftfortolkning af det skrevne Ord, som Roget, hvori der iugen Sikkerhed eller himmelsk Føde var for den ledende og vansmægtende Aand. Derimod fornåm jeg Glæde, Fred og Trøst, idet mit Hjerte hvilede i Troen paa den treenige Gud og hans Frelsergjerning, til mine Synders Forladelse, Rjødets Opstandelse og det evige Liv. Det er mit faste Ståde og sikke Vej, hvorfra jeg vist skal finde hjem til mit rette Fædreland. Jeg har ogsaa erfaret i de 20 Aar, jeg har vandret omkring i mit Fædreland, for at forkynde Guds Ord blandt Menneftenes Børn, at

dette Guds Ord om Forsagelse og Tro kan opvække, bølge og sønderknuse de sovende og gjenstridige Hjerter, langt bedre end den Visdoms Tale, som vor Skriftklogskab kan bringe tilveje. Jeg troer ikke heller, at jeg i denne Henseende har Luther imod mig, thi ogsaa han formaner os til at holde fast ved Troens Ord, at fornødig Pagten med vort Livs Gud baade aarle og silde. Man har læst for mig, hvad der staaer i hans lille Rathetismus, at naar vi staa op om Morgenens og lægge os til Hvile om Aftenen, skal vi tegne os med det hellige Kors sigende i Navnet Gud Faders, Søns og Hellig Aands, og derpaa læse Troen og Fadervor; det er et godt og kristeligt Raad, Luther her giver os, som viser os, at han selv holdt Daabens hellige Pagt højt i Ære, og at han agtede den for sin Troes Grund, og jeg er vis paa, at Ingen skal komme til at fortrøde om vi gjøre ligesaa. Jeg har selv stundom hørt, at der er bleven sagt om dem, der tale saaledes om Daabens Pagt, og henviser idelig til den som til vor Troes- og Salighedskilde, at de føre en løs og let Kristendom. Men hertil vil jeg blot svare: lad Enhver for sig kun prøve paa i Oprigtighed og Sandhed at vandre Forsagelsens og Troens Vej, at hade og affky, at modstaa og bestride Djævelen, hans Løgn og Hovmod og Alt, hvad der hører ham til, saa skal han vist finde, at det er ingen let og behagelig Vej for Kjød og Blod, at det ikke vil gaa uden Kamp og Strid

Se derfor! mine svenske og norske Brødre og Søstre i Herren! har Gud ført mig over til Eder, at jeg skulde vidne for Eder, hvor ilde jeg lod mig

bedrage af Djævelen, til at give slip paa min Barnetro, saa vil jeg derfor nu formane Eder alle i Jesu Navn til at holde fast ved den kristelige apostoliske Troesbetjendelse, paa hvilken I ere døbte og optagne i Guds levende Menighed, at det ikke skal gaa Eder som mig, og at I ikke som unge Børn skal lade Eder omdrive af det falske Lærdomsvejr, der blæser henover Jorden. Gud give Eder og mig Glæde og Bestandighed i Eders Barnetro, at vi maa samles Haand i Haand paa Vor Herres Jesu Kristi Aabenbarelsesdag."

Endnu en Udtalelse af J. D. skal vi anføre, fordi den kaster et klart Lys over hans kirkelige Stæde. Han sagde engang ved et Møde: „Vi ere alle blevne kongelige Tjenere i den hellige Daab, og som saadanne har vi et stort Arbejde at udrette i Vorherres Vingård, hvorfor der venter os den store Naadeløn baade her og hisset. Det gjælder derfor om at holde fast ved Livets Ord, der Lød til os ved Daaben, og som det fremdeles lyder til os ved den hellige Nadvere, saa undgaa vi at blive førte ind paa de mange Aveje, der ligge baade tilhøjre og tilvenstre Side, og vi slippe omsider frelst ind i den himmelske Vingård, hvor vi skal faa det evige Livsord at høre af Vorherres egen Mund og drikke af den ny Kalk i Gud vor Faders Rige."

Se! i den Aand og i den Retning gif hans Vidnesbyrd, om hvilket jeg nok tør sige, at ogsaa det har Gud Fader benyttet til at føre mange Sjæle til sin Søn den Enbaarne, han, som har den rette Djensalve i sin Haand til at gjøre de aandelig blinde seende. Det var ikke de fremragende Gaver,

endnu mindre Ord, som menneskelig Visdom lærer, der gjorde ham til „Evangelisten“; nej, det var et enfoldigt Troens Vidnesbyrd med Aands og Krafts Bevisning, hvori der aandede en levende ydmyg Barnetro og en kraftig Personlighedsfølelse, og paa det Sidste en smeltende Kjærlighedsklang, som de af hans Venner vil mindes, der vare tilstede ved de sidste Vennemøder, han holdt i sit Hjem, da han mærkede, at det lakkede mod Aften og Dagen hældede for ham“, og han talte om „at synge paa det sidste Vers“ og bad os om, at vi vilde bede for ham, at han „maatte stride den gode Strid, fuldkomme Løbet og bevare Troen.“

Alle Bevægelser og Spørgsmaal, som var oppe paa Kirken Omraade, fulgte han altid med levende Interesse, og det var baade opbyggeligt og klarende at tale med ham derom, det har Udgifveren af disse Mindeblade saa ofte følt, naar han sad hos ham i hans lille Hjem paa Forløv Mark. Da Vennemøderne kom i Gang, kunde man være temmelig sikker paa at træffe J. D. der, hvor han altid var en god Tilhører; saavidt jeg ved, tog han dog ikke Ordet paa noget af disse. Da Sørgebudskabet kom om Grundtvigs Død 1872, kunde J. D. ikke blive hjemme, skjøndt han alt dengang var noget svag; men han maatte afsted til Kjøbenhavn, baade for at deltage i det store Vennemøde, som afholdtes i de Dage, og for at være tilstede ved hans Jordbærd; han var med i den store Skare, der under Salmefang fulgte Grundtvigs Baare fra Vor Frelseres Kirke paa Kristianshavn gennem Byens Gader til Banegaarden.

Jens Dyrholms Rejseliv.

Havde Jens Dyrholm selv levet og kunnet dittere en Beretning om hans Missionsrejser, saa var dette Uffnit blevet mere righoldigt, end det nu bliver. Som alt bemærket i det Foregaaende, var det hans Øyst at drage omkring og gjøre en Evangelist's Gjerning. Naar han gik i Hjemmet, færdedes han stille omkring, gjerne syslende med et eller andet, men kom der saa en Gæst i hans Hus, med hvem han kunde udveksle sine Tanker, saa lagde han alt tilside og var snart i en livlig Samtale. Varede det for længe, inden der kom nogen, som han kunde tale i Fortrolighed med, saa gik han selv en Tur omkring blandt sine nærmest boende Venner. Men de større Rejser vare ret egentlig det Felt, hvor han følte sig i sit Kald, og de varede undertiden tre Maanedes. Medens andre „Evangelister“, som Folk i Almindelighed gjerne vil være hjemme paa de store Højtider og og navnlig om Julen, saa kunde J. D. fornægte sin Hjemtjærlighed, som ogsaa boede i hans Bryst, og det var ofte, naar Højtiderne nærmede sig, at han gjorde sig rede til en længere Rejse; flere Aar i Træk kunde han saa gæsteden samme Egn i Landet, saaledes f. Ex. Ods Herred gæstede han flere Aar i Træk altid ved Juletid, og saa vandrede han den 8 Mil lange Vej fra sit Hjem til Faarevejle paa to Dage; der havde J. D. en god Ven, Skræder Jensen, hvor han udhvilede sig og gjerne blev Julen over, saa fulgtes de ad ind i Ods=

herred. Flere Aar efter hinanden besøgte han ogsaa Samsø og blev der gjerne et Par Maaneder; han var her, som mange andre Steder, en kjærkommen Gæst, og Folk vilde gjerne høre ham, saa han maatte holde Forsamling næsten hver Aften. Var J. D. i Jylland, saa var Peder Larsen Skræppenborg den af de ældre Lægprædikanter, som han særlig søgte, og fandt hos ham baade Hjerterum og Husrum. Han siger selv derom, at „det var et hyggeligt og venligt Opholdssted, hvor han tilbragte mange glade Timer ved Læsning og Samtale.“ Under et af Jens Dyrholms Ophold hos Peder Larsen, gjorde de en Udflugt tilfammen, hvorom J. D. har efterladt en skriftlig Optegnelse i sin Dagbog. Der blev afholdt en Forsamling paa Kolding Borgerstole, ved hvilken Pastor Hjorth vilde forklare, at den indre Missionær Jens Larsen ikke agtede den hellige Skrift for en Troesregel og et levendegjørende Guds Ord, og det var da en meget farlig Lære, hvorfor han tog Anledning til at bømme de omrejsende Lægprædikanter og advare imod dem, da deres Tale ikke var befindig og sund; de kunne nok rejse en Storm i det menneskelige Hjerter og sætte Følelserne i Bevægelse, men det blev for det meste et hyggeligt Liv, da de ej kunde nære og pleje Troeslivet i dets videre Udvikling. Dette blev naturligvis ikke uimodsaagt, og Peder Larsen bemærkede hertil, at han af egen Erfaring vidste, at Lægfolks Bidnesbyrd om Borherre havde været til stor Betsignelse for mange Sjæle; og hvad det om Skriften angik, saa pegede han hen paa den Oplysning, som Borherre i vore Dage havde stjænknet sin Menighed ved Grundtvig,

at vor Tro var ikke bygget paa en Bog, men paa Ordet af Herrens egen Mund ved Daab og Nadverbord, og denne Oplysning var saalidt en Fare, at den tværtimod var en stor Betsignelse, thi nu var det da bleven aabenbaret for de Enfoldige og Umyndige, hvad der var sand Kristendom, saa de ikke længer vare prisgivne de Lærdes Skriftfortolkninger, naar de bleve oplyste om, at det var ikke derpaa, de skulde bygge deres Tro, men paa Guds-Ordet, som var fra Begyndelsen og som opløser ethvert Menneske, der hjerteligt og barnligt giver sig det i Bold. I dette Syn paa „Ordet“ og Skriftens Forhold dertil kunde de to gamle Benner godt mødes i hjærlig Forstaaelse. Den sidste Gang de saa eller rettere sagt hørte hinanden, var ved Grundtvigs Jordekjærd; da kom Peder Larsen og slog Jens Dyrholm paa Skulderen og sagde paa sin hjærve og hjertelige Maade: Goddag, Jens Dyrholm! og da denne et Øjeblik taug for at besinde sig paa, hvem det monne være, sagde Peder Larsen: Hvad, kjender Du mig ikke idag? „Jo — sagde J. D. — det er jo Peder Larsen! Det blev de to gamle Benners sidste Møde herne ved Grundtvigs Baare — nu er de samlet i Paradis — som Benner i Lys de tale!

Jens Dyrholm gennemrejste en stor Del af Danmark, selv ude paa den ydste Hede har han draget omkring, dog navnlig Østkysten af Jylland, især Egnen mellem Vejle og Randers. I en af de første Somre i Tredserne besøgte han Egnen fra Aarhus til Horsens, navnlig Hads Herred, hvor der i de Aaringer var begyndt at blæse et livsvækkende Aandepust, vakt og næret af flere hngre begavede og nidkjære Præstemænd,

saaledes den nye afdøde Pastor Kirkeby, som dengang var Kapelan hos den gamle, hjertemilde Præst La Cour i Odder, hvor Jens Dyrholm altid fandt en gjæstmild Modtagelse i det vakre Præstehjem; og i Gylling var dengang Otto Møller Kapelan hos sin Fader, og der var som bekendt en hel Udvandring langvejs fra om Søndagen til Gylling Kirke; i den glade Skare, som ofte under Salmesang drog op til Herrens Hus paa dette Sted, der kunde man ogsaa finde J. D., naar han opholdt sig der paa Egnen. Se, paa saadanne Steder der stod baade Præstegaard og Skoler ham aabne, og Præster som disse mødte ogsaa ved hans Forsamlinger og lod deres Vidnesbyrd smelte sammen med hans. Men saa kunde han naturligvis ogsaa komme de Steder, hvor han blev haanlig afvist, saaledes engang paa en Rejse i Holbæk-egnen gif han en Dag med sin lille Søn ved Haanden ind i en Præstegaard, hvor Præsten, da han saa J. D. komme, i den Tanke vel, det var En, som vilde bede om en Skilling, aabnede Vinduet og rakte sin Haand ud. „Fader — sagde Drengen — Præsten staar i Vinduet og rækker to Skilling ud til os.“ Jens Dyrholm sagde: Det er ikke mit Grinde, Hr. Pastor! jeg er Missionær, udsendt af den indre Missionsforening (da var han i dens Tjeneste), og jeg rejser omkring for at holde Forsamlinger; derfor vil jeg spørge Dem, Hr. Pastor! om De tillader, at jeg holder Forsamlinger i Pastoratets Skoler.“ „Nej!“ sagde Præsten. Jens Dyrholm sagde: Jeg antager, det gaar Dem, som det gaar de fleste Præster i Landet, at De har mere Grund til at klage over, at der er

dødt i Deres Sogn, end det modsatte, og at De derfor, som mange Præster, maa være glad ved at modtage den Hjælp, som jeg byder Dem." Men Præsten svarede: „Jeg trænger aldeles ingen Hjælp til!" J. D. bad endnu engang om Tilladelse til at afbenytte Skolen, men Præsten gjentog sit Afslag saa eftertrykkelig, at Ruderne klirrede, da han slog Vinduet i. Paa saadanne Steder, hvor man havde glemt Gjæstfrihed og Jens Dyrholm ikke var kjendt, der kunde det ofte falde ham vanskeligt at finde Natteherberge, selv om han ogsaa efter mange Omsvøb fik Lov til at holde en Forsamling i Skolen, saaledes engang paa Sjælland, ogsaa i Holbækegnen, der spurgte han efter en Forsamling, som han havde holdt, om der var Ingen, som vilde laane ham Herberge om Natten, men det lod ikke saa, alle gik deres Vej, kun En blev tilbage, og det var en fattig Enke. Hun havde ikke glemt Gjæstfrihedens kongelige Pligt, og hun overlod Jens Dyrholm og hans lille Søn den eneste Seng, hun havde, selv gik hun ud af sit Hus for at finde Rattely et andet Sted. Om Morgenens plejede hun Jens Dyrholm paa det bedste og takkede ham for det Ord, han havde talt om Aftenen.

J Almindelighed gik han ikke paa sine Rejser fra Hus til Hus i Righed med den „Andre Mission"s Kolportører; undertiden kunde det ske for at falshyde sine Bøger og Skrifter. og da søgte han gjerne under Handelen at faa Lejlighed til at knytte en Samtale med Folk; men i sit senere Liv var det mest kun som Taler, han rejste. Kom han til en By, hvor han ikke var kjendt, kunde han tidt spørge, om der fandtes

nogen af de „Hellige“ der i Byen; fik han saa Anvisning paa saadanne, søgte han dem og hvilede lidt ud og samtalede med dem, inden hans Vandring gik videre frem. Mange vare de Hjem, som Jens Dyrholm gjæstede, og hvor han var en velkommen Gæst; Rige og Fattige, Høje og Lave har han besøgt, thi han følte sig ikke trykket ved at besøge de højtstillede i Samsundet, og ikke for god til at gjæste den simpleste Hytte. Ved større kirkelige Møder vilde han gjerne med, saaledes blev der vist ikke holdt noget Bennemøde i Kjøbenhavn, uden at man ogsaa kunde finde Jens Dyrholm blandt Deltagerne, og saa søgte han gjerne Lejlighed til at saa Grundtvig i Tale; engang opholdt han sig saaledes hos ham en hel Eftermiddag, ved hvilken Lejlighed Samtalen drejede sig om den hellige Nadvere. Hans Deltagelse i det store nordiske Kirke-møde i Kristiania 1861 er fortalt i det foregaaende, saa her skal blot tilføjes, at efter Vidnesbyrdet, som han der aflagde, kom der en Engellænder hen til ham og trykkede ham 2 Bstl. i Haanden med Tak for Ordet, han havde talt; han besøgte ogsaa Pastor Berels og flere Familier, men de fleste vare saa strenge Pietister, at han snart var færdig hos dem.

Endnu skal vi efter hans egne Optegnelser meddele følgende ret betegnende Træk fra hans Rejseliv:

Jeg besøgte en Dag — fortæller han — en Mand, som var Skomager; han var en alvorlig kristelig Mand, men en af dem, som nu ere sjældne, men den Gang ikke var saa vanskeligt at træffe paa, der fordømte de saakaldte „Grundtvigianere“ og sagde, de vare nogle Sjættere. Jeg vilde have ham til at lave mine

Støvler istand for mig; men da Manden var bange for, jeg var enig med disse Folk, saa vilde han først have Rede derpaa, og da jeg ikke dulgte min Mening for ham, men vedkjendte mig deres Tro og Lære, saa vilde Manden ikke lave mine Støvler; thi han vilde ikke arbejde for en — Kjætter, og jeg maatte søge mig en anden Skomager."

En anden Gang — har han fortalt — kom han ind til en af de fremragende Mænd af de saakaldte „stærke Jyder“, over hvis Dør stod skrevet: „I mit Hus Du ikke bande maa, men heller ud ad Døren gaa“. Jens Dyrholm indlod sig i Samtale med ham, men de kunde slet ikke blive enige, saa han blev snart færdig med sit Besøg hos ham.

Paa sine Rejser traf han tidt sammen med Sektterne, saaledes en Dag med en Mand, som var Baptist og nok kjendte J. D. fra den Tid, han havde hørt dem til. Baptisten fortalte Jens Dyrholm, at nu havde han besøgt hans Hustru og troede nok, at hun snart vilde give Sandheden Magt i sit Hjerte, og derpaa begyndte han at prædike for J. D. og formane ham til at vende om til dem igjen, thi det var det eneste saliggjørende for ham. Hertil svarede J. D.: „Du maa helst spare dine Overtalelsesevner til en anden Tid, Niels! da jeg kjender Baptisternes Bildfarelser for godt til, at jeg anden Gang skulde lade mig fange af deres Garn.“ Da Jens Dyrholm saa ikke længer vilde høre paa Baptisten, blev denne vred og sagde: Saa vil jeg ryfste Støvet af mine Fødder til et Vidnesbyrd imod Dig; jeg har villet tale Sandheden for Dig, men Du har ikke villet høre den" —

her stansede Jens Dyrholm Baptistens Ordstrøm og sagde: „Dine Forbandelser maa Du helst spare, jeg skjælver ikke for dem, men ler kun ad Dig, der er saa taabelig at tro, at Du har Magt til at forbande nogen; men jeg vil dog give Dig det Raad, Niels! ikke at være altfor let til at forbande nogen, at det ikke skulde ske Dig, at Forbandelsen, som Du udtaler over andre, skulde komme over Dig selv.“

Men disse Træk, som vi her have meddelte, ere vel tilstrækkelige til at tegne for Læseren et nogenlunde klart og helstøbt Billede af denne mærkelige Mand. Det var ikke de fremragende Gaver, endnu mindre Ord, som menneskelig Visdom lærer, der gjorde ham til „Evangelisten“, nej, det var et ensfoldigt Troens Vidnesbyrd med Aands og Krafts Bevisning, hvori der aandede en levende hdmhg Barnetro og en kraftig Personlighedsfølelse, et virkeligt Vidnesbyrd, om hvilket vi nok tør sige, at det har Gud Fader brugt mange Gange og paa mange Steder til at føre Sjælene til sin Søn den Enbaarne, han som har den rette Ojenfalve i sin Haand til at gjøre de aandelig Blinde seende, saa de ikke mere vandre i Mørket, men faa Lyst til at komme til ham, som alene ejer Livets det evige Lys.

X.

Jens Dyrholms senere Liv og Død.

I de sidste Aar af sit Liv var Jens Dyrholm for svag til at begive sig paa længere Rejser; alt ved

sin Deltagelse i Grundtvigs Jordekjærd, som ovenfor omtalt, mærkede han, det var ham over Evne. Han maatte derfor nøjes med den snevrere Kreds af Benner, som han havde i den Egn, hvor han nu havde boet snart en Menneſtealder. Den ſidſte Gang han havde Ordet i en større Forſamling, var i Frølundes Skole nogle Maanedes før ſin Død. Det var underligt at ſe, da den gamle Mand rejſte ſig for at gaa hen til Forhøringen. Hans gamle Benner, ſom ſad omkring ham, frygtede næſten for, at han ikke kunde udføre det; men hvor forundrede bleve de ikke, da han forſt fik begyndt at tale, da var det, ſom det ſvage Begeme havde modtaget ny Livskraft, og han bragte dem ſaa i bevægede Ord ſin ſidſte Hilsen og ſit ſidſte Farvel, da han nok troede, det var ſidſte Gang, han talte til dem her, men han var vis paa, at han igjen ſkulde ſamles med dem i det evige Liv. Det blev ogſaa den ſidſte Forſamling, han holdt udenfor Hjemmet. Da hans Helbredſtiltand nødte ham til at holde ſig indenfor fire Vægge, og han ikke længere kunde vandre omkring, ikke engang kom til Kirke, længtes han stærkt efter at vandre herfra og være hjemme hos Herren. „Livet er ſaa unyttigt for mig nu“, ſagde han til mig en af de ſidſte Gange, jeg beſøgte ham. Jeg mindede ham ſaa om, hvad Luther ſvarede en af ſine Benner engang da denne udtalte ſig paa lignende Maade: „Vorherre Jeſus Kristus har nok en eller anden god lille Gjerning til os i de Dødes Rige“, og det var hans ſtille Haab, at Herren vilde viſe ham den Naadens Værelſe i de Dødes Rige at forſætte Evangeliftens Gjerning og prædike for Aanderne.

En Dag i August Maaned 1875 var der nogle Benner forsamlede hos ham i Hjemmet, og der fortalte han for dem en Drøm, som han havde haft nogle Dage forud. Han sad nemlig en Middagsstund ude i Haven paa en Bænk, hvor han gjerne vilde sidde, og som han sad der, faldt han i Søvn, men saa drømte han, der kom en Engel og sagde til ham, at han nu vilde sige ham, naar han skulde dø, at det skulde ske den 26de. Og det syntes ham, at han var død, og Englene førte ham til et Bærelse, som var meget opløst, og hvor der var mange Mennesker forsamlede, men de sad i sliig en underlig forventningsfuld Stilhed. Da spurgte han dem, hvorfor de sad der, thi han syntes ikke, der var stor Glæde; der blev svaret, de sad og ventede paa, at Herren skulde komme, saa skulde de aflægge Regnskab for deres Liv, og han syntes, der blev sagt til ham, at han ogsaa skulde vente der og aflægge Regnskab. „Da blev jeg meget bedrøvet, thi jeg vidste, at skulde jeg aflægge Regnskab, da kunde jeg ikke bestaa for Dommeren, og jeg sad en Stund bedrøvet og længtes efter at komme bort fra det Sted, inden Herren kom. Da syntes jeg ogsaa, at Englen tog mig ved Haanden og førte mig paa Vej til et andet Sted, hvor Glæden bor. Da vaagne jeg.“ Denne hans Drøm gjorde et dybt Indtryk paa de Tilstedeværende. „Det er mit firkte Haab — fortsatte han — at naar jeg drager herfra, saa skal jeg nok slippe for at aflægge Regnskab, thi Herren har betalt for mig, og Dommeren, jeg skal stilles for, vil nok føre min Sag. Jeg var glad ved, at jeg skulde drage herfra den 26de, men det naar sig vist næppe

(der var nemlig kun et Par Dage til i den Maaned); dog er jeg vis paa, at Herren snart vil kalde mig hjem." Hvor forunderligt, Jens Dyrholms Drøm skulde alligevel opfyldes. Han havde vel tænkt sig den 26de August, men den 26de December 1875 blev hans Hjemfartsdag. Det var anden Juledags Formiddag, som vi vare samlede til Gudstjeneste i Bømmeløv Kirke for at høre om Stefanus, der i sin Dødsstund saa Himlene aabnede og Menneftenes Søn staaende ved Faderens højre Haand, og jeg tænker, det var et Lyglimt af dette dejlige Syn, der svævede for hans indre Øje, da han gjentagne Gange hvistede: Min Herre og min Gud, dermed sov han hen i Jesu Arme for at vaagne i Livets Land, hvor Solen evig skinner.

Han blev jordfæstet paa Bømmeløv Kirkegaard den sidste Dag i det gamle Aar. Mange vare mødte for at følge ham til hans sidste Hvilested. Jeg talte i Hjemmet over Joh. Aab. 13, 13, og i Kirken var to af hans gamle Præstebenner mødte, nemlig Dr. Viborg i Slagelse og Pastor Wad fra Korsør, som begge aflagde et Vidnesbyrd ved Jens Dyrholms Baare.

Vi, som personlig have kjendt ham, vi glemme ham aldrig, og vi glæde os til at mødes med ham i det evige Glædens Hjem; men ogsaa de, som ikke personlig have kjendt den blinde Evangelist, ville i disse Mindeblade finde et ligesaa mærkeligt, som opbyggeligt Vidnesbyrd om — som han selv skriver — „hvoreledes det alvise og altkjærlige Forsyn har ført og styret saa underlig og vel herigjennem Verdens Ord et Mennefte, som han har tilluftet Øjnene paa

fra Moders Liv", og kunne vi føje til, om han end ikke blev en af Førerne i det mærkelige gudelige Livsrøre hos det menige Folk i vort Fædreland i dette Aarhundrede, saa har han dog taget saa levende Del deri, at et Mindefkrift om ham vel ogsaa nok tør siges at give et lille Bidrag til den Deel af Danmarks Kirkehistorie, der omhandler Lægfolkets Arbejde for at vække Liv af Døde og bygge paa Jerusaleem det ny.

U n h a n g.

Af de skriftlige Meddelelser, som jeg paa Opfordring har modtaget fra dem, som har hørt og kjendt Jens Dyrholm, skal her endnu medtages følgende lille Træk, som er mig meddelt af en jydsk Præstekone og som hører til, hvad der er fortalt ovenfor, Side 2: I Vinteren 1853—54 kom Jens Dyrholm paa en af sine Vandringer, en Dag til Aale, til Præsten Th. Fenger, i hvis Hus jeg dengang opholdt mig, for at forberedes til Konfirmationen. Om Aftenen sad Fenger og Dyrholm og talede sammen og vi som fik Lov til at høre paa dem, glædede os derover, thi skjøndt jeg var meget ung, gjorde dette blinde Troesvidne dog et Indtryk paa mig, som jeg aldrig glemmer. Hvad der især greb mig saa stærkt, var Fortællingen om, hvorledes Dyrholm mistede sit Syn aldeles, og hvorledes dette senere var bleven ham til Betsignelse. Han fortalte, at han, der saavidt jeg husker, var blind født, indtil sit 7de Aar dog havde kunnet skimte Ild og

Dzs, og da dette var ham en stor Glæde, snittede han
 jævnlige smaa Træpinde, som hans yngre Søster saa
 tændte Ild i ved Raskelovnen og svingede frem og
 tilbage for hans Djne. Ved denne Leg hændte det
 engang, at den lille Søster kom med Ildpinden for
 tæt til Jens's Djne, disse tog Skade, og fra den Tid
 af var der altid mørk Nat omkring ham. At dette
 havde været en Sorg for den lille 7aarige Dreng,
 kunne vi Alle vel forstaa, men Dyrholm fortalte os
 saa, at denne Begivenhed fra hans Barndomsdage
 senere hen i Livet havde været ham til Bestyrkelse i
 Tro og Ydmyghed, hver Gang han mindedes den.
 Han havde jo som Barn knyttet saa meget Haab til
 det jordiske Dzs, som han kunde se, og dette sammen-
 lignede Dyrholm med, naar vi Mennesker stole paa
 vor egen Forstands Dzs, i Stedet for paa Guds Naade,
 og derfor, sagde han: „søger jeg altid at vidne om,
 at det gjælder for os Mennesker, at kaste alt vort
 eget bort og søge hen i Jesu kjærlige Frelserfabn!

Navne-Liste.

	S. No.
Beck, B., Præst	33
Boisen, F. E., Præst	23
Brorsen, Præst	11
Clausen, Joh., Præst	33
Cour, La, Præst	49
Fenger, Th., Præst	57
Grundtvig, N. F. S.	36, 37, 51
Hansen, H. J., Gaardmand	15
Hansen, J. A., Skomager	14
Hjorth, Præst	47
Holstein, F. A., Greve	31, 32
Jensen, Stræder	46
Kirkeby, Præst	49
Knudsen, Rasmus	14
Kristensen, H., Sognefoged	17
Kristjan den Ottende	10
Kold, Kr.,	27, 29, 30
Købner, Gjendøber	19
Larsen, Jens, Indre-Missionær	33
Larsen, Peder (Stræppenborg)	32, 47, 48
Lindberg, Magister	13
Lund, Amtsprovst	10
Lund, Jens, Højskoleforstander	30, 31
Madsen, Chr., Lægprædikanter	32
Møller, K., Seminarist	14
Møller, L., Gaardmand	33

	Side.
Møller, Otto, Præst	49
Dnchen, Gjendøber	20
Petersen, Lars, Lægprædikant	14
Pedersen, Peder, Gaardmand	33
Rothe, W., Dr. theol.	28, 29
Rønne, C. F., Præst	33
Schjerbæk, Lærer	9
Sørensen, Peder, Lægmand	33
Sørensen, Rasmus, Skolelærer	32
Viborg, R. F., Dr., Præst	56
Vind, Præst	26
Vinther, Skræder	37
Wad, Præst	56
